

»Tuntematon käsite»

Jo Lönnrotin sanakirja tuntee oppisanan *käsite* 'begrepp', joka Nykysuomen sanakirjan mukaan on 'ajattelun luoma abstraktinen hahmo, ajattelemalla tarkistettu mielle'. NS:n esimerkistöissä on *kunnian, oikeuden käsite; käsite rakkaus; kieliopillinen, siveellinen käsite*. On *käsitteen ala ja käsitteen sisällys, sanat käsitteiden merkkeinä* jne. Murteissa sanaa ei tunneta; ainoa Sanakirjasäätiön kokoelmien esimerkki *Mie tulin siihen käsitheksen* (= käsitykseen) *kyllä* (Rovaniemi v. 1939) lielee kirjakielen oudon sanan käyttöä tu-

tussa merkityksessä; *käsitteen* käsite on vieras murteenpuhujille. Kirjallisessa tyyllissä sana on saamassa erikoislaatuista käyttöä. Kun sanotaan seikkailukertomuksen sankarista, että hänelle »pelko on tuntematon käsite», tuskin tarkoitetaan, ettei sankarille kuulu sellainen käsitteellinen ajattelu. Koulu- ja ylioppilasaineista saa lukea, kuinka vapaus, turvallisuus tai hyvinvointi on niille ja niille ihmisille *tuntematon käsite*, vaikka on tarkoitettu vain, että heillä *ei ole* vapautta tai turvallisuutta tai että he eivät ole päässeet osallisiksi hyvinvoinnista. Kirjallisuuspöimintoja *käsitteen* liiakäytöstä voi tehdä helposti: »Hienotunteisuus ei ole P:lle *outo käsite*» (riittäisi esim. *outoa* tai pikemminkin *vierasta*); »Syntyvyyden säännöstely on *tuntematon ja kielletty käsite* (so. *tuntematonta ja kiellettyä*), ja sitä paitsi siihen ei olisi varaa.» Esikuvana on ilmeisesti kirjallinen ruotsi: »Det var ett okänt begrepp för honom.» Kun *käsite* ei tuo mitään lisää sen attribuuttina käytetyn adjektiivin merkitykseen, se sopisi turhana koristeena jättää pois. Ilmaisuuksien täsmäntäytyminen, ja *käsite* pysyisi oppisanana.

Osmo Nikanne